

می‌شود که مؤمنان اتحاد بیابند و با جوش و خروش و یکصدا اهداف متعالی اسلام را خواستار شوند.

به قول شاعر:

غرض ز انجمن و اجتماع جمع قواست

چراکه قطره چو شد متصل به هم، دریاست ز قطره هیچ نیاید، ولی چو دریا گشت

هرآنچه نفع تصور کنی در او، آنجاست همواره مسلمانان در پرتو همدلی و مهربانی بر تمام مشکلات پیروز شدند و تا روزی که رشته صمیمیت مذهبی در میان آنها برقرار بود، سیادت جهان را در اختیار داشتند.

(ب)امنیت فکری،روانی ومالی

از دیگر آثار و مظاهر و تجلیات اخوت اسلامی، این است که برادر، به جان و ناموس و مال برادر خود تعدی نمی‌کند.

این نکته در یکی از بیانات گران‌بهای رسول‌خداﷺ که در گردهمایی بزرگی در منا ایراد نموده است، منعکس می‌باشد؛ آن‌حضرت رو به یاران خود کرد و فرمود: امروز، روزی است که در پیشگاه خداوند احترام بزرگی دارد و این سرزمین منا نیز همچنان محترم است و این ماه (ماه ذی‌الحجه) که اکنون در آن قرار گرفته‌ایم، پیش خداوند، محترم می‌باشد؛ هان ای مردم! «اَنْ دماءکم واموالکم واعراضکم علیکم حرام کحرمة یومکم هذا ویلدکم هذا وشهرکم هذا» جان و مال و ناموس شما بر یکدیگر همان احترامی را دارد که این روز و این سرزمین و این ماه دارد. پیامبر این جمله را سه‌بار تکرار کرد و سپس رو به آسمان کرد و فرمود: «اللهم بلغت؛ خدایا گواه باش که من وظیفه خود را در بیان مبانی برادری رسانیدم.»

(ج)غمخواری واثبار

اثر دیگر این اصل اجتماعی و فرهنگی آن است که هرگاه فرد مسلمانی دچار دردی و محنتی شود، بر تمام افراد جامعه لازم است به کمک او بشتابند و شریک غم او گردند و یاری‌گرش شوند.

۴. همدلی و مهربانی مردم، هدف تیر نشانه دشمنان

دشمنان بدخواه مسلمانان، همواره کوشیده‌اند و می‌کوشند که رشته استوار وحدت آنان را از هم بگسلند و وحدت و یگانگی آنان را از میان ببرند و با عنوان‌کردن یک سلسله مسائل غیراساسی، آتش اختلاف را میان آنها روشن سازند؛ این امر نه‌تنها هدف دشمنان عصر حاضر ماست، بلکه از روزی که این پیوند اسلامی به وجود آمد، بدخواهان ما کوشیده‌اند که بر وحدت و پیوستگی ما ضربه بزنند.^{۱۱}

جای تأسف است که هم‌اکنون آتش جنگ و نبرد ویرانگر در برخی کشورهای اسلامی شعله‌ور است و سالیان درازی است که صهیونیسم غاصب هر روز انسانی از مردان و یا زنان و فرزندان فلسطینی را شهید کرده و خانه آنان را ویران می‌کند؛ اما کشورهای اسلامی فقط نظاره‌گر این جنایت هستند؛ حتی اجازه نمی‌دهند که مردم مسلمان مصر و اردن به کمک برادران خود برخیزند.^{۱۲}

• نتیجه‌گیری

دستور به اخوت اسلامی از سوی خداوند متعال و تأکید پیامبر اسلام و اهل‌بیت علیهم‌السلام، سرمایه اجتماعی عظیمی را برای جامعه در پی دارد که اثر اجتماعی و فرهنگی آن با عنوان «همدلی و مهربانی» شناخته می‌شود. التزام به این اصل حیاتی در جامعه اسلامی، ضامن لطف و رحمت الهی و سلامت روحی مؤمنان در جامعه و حفظ احساس مسئولیت در قبال جامعه و مسلمانان می‌گردد. در پایان از آستان ربوبی الهی چنین مسئلت می‌کنیم: خدایا سران اسلامی را از این خواب غفلت بیدار بفرما! الهی دست دولت‌های استعمارگر را از کشورهای اسلامی کوتاه بفرما!

- پی‌نوشت‌ها**

- ^۱ نظام اخلاقی اسلام، ص ۸۷.
- ^۲ همان، ص ۸۹.
- ^۳ اخلاق در مکتب وحی، ص ۲۲۲.
- ^۴ نظام اخلاقی اسلام، ص ۸۹–۹۰.
- ^۵ منبیه‌الطالبین، ج ۲۶، ص ۳۰۳. نظام اخلاقی اسلام، ص ۸۶–۸۵.
- ^۶ سفینه‌البیجار، ج ۱، ص ۵۶.
- ^۷ سیره ابن‌هشام، ج ۱، ص ۱۲۴–۱۲۳.
- ^۸ نظام اخلاقی اسلام، ص ۹۲–۹۱.
- ^۹ کافی، ج ۲، ص ۱۷۵.
- ^{۱۰} سیره ابن‌هشام، ج ۲، ص ۶۰۵.
- ^{۱۱} نظام اخلاقی اسلام، ص ۹۳.
- ^{۱۲} اخلاق در مکتب وحی، ص ۲۲۶–۲۲۷.

آیت‌الله‌العظمی جعفر سبحانی

همدلی و اخوت، مهم‌ترین سرمایه برای وحدت امت اسلامی

به‌کوشش: مجتبی جولایی‌فر

اشاره: بقای اسلام و کیان جامعه اسلامی، مرهون «اخوت و برادری» میان مسلمانان است.

باور و پایبندی به این موهبت الهی که در آموزه‌های وحیانی و دینی به‌وضوح دیده می‌شود، «همدلی و مهربانی»

میان افراد جامعه را به ارمغان می‌آورد و امید دشمنان دین در غلبه بر امت اسلامی را به یأس و نا امیدی مبدل می‌سازد.

• مقدمه

هر مسأله‌ای از مسائل اجتماعی که در آن شک و تردید وجود داشته باشد و یا در پذیرش آن به تجربه و آزمایش و گواه نیازمند باشیم، درباره لزوم اتحاد و همبستگی اجتماع و منافع سرشار آن، هرگز شک و تردید به خود راه نمی‌دهیم؛ زیرا کوچک‌ترین سودی که از وحدت و اتفاق عاید اجتماع می‌گردد، همان پیوستن نیروهای کوچک و پراکنده به یکدیگر است و در سایه چنین پیوستگی، نیروی عظیمی به وجود می‌آید که می‌تواند مبدأ تحولاتی در شئون مختلف زندگی گردد.^۱

• ۱. ملاک و سرچشمه اتحاد در جامعه

بسیاری از فرهیختگان جامعه‌شناسی چنین معتقدند که انسان یک موجود اجتماعی است و در ساختمان وجودی و آفرینش وی، تمایلات شدیدی به زندگی دسته‌جمعی نهفته است؛ اما در صورتی که وحدت و همدلی از جامعه و اجتماع انسانی رخت بریند، اختلاف و نزاع در میان افراد جامعه، آرامش را از مردم سلب نموده و کشمکش و سردرگمی در افکار و روابط اجتماعی پدید می‌آید.^۲

یکی از پرسش‌هایی که اندیشه متفکران این حوزه را به چاره‌جویی واداشته، این است که «چگونه می‌توان میان افراد بشر وحدت‌آفرینی کرد؟»؛ برای پاسخ به این چالش ذهنی، چند راهکار از سوی جامعه‌شناسان پیشنهاد شده و اسلام دیدگاه نوینی را اختیار کرده است. این امور عبارتند از:

(الف)طرح سازمان ملل در برادرانگاری مردم

این سازمان داعیه برادری در میان تمام انسان‌ها را به گوش جهانیان نواخته و البته متأسفانه این سخن آرزویی بیش نیست؛ زیرا باید عاملی را معرفی کنند که اسباب اختلاف را از میان بردار تا نتیجه‌اش تشکیل امت واحد جهانی باشد.^۳

(ب)محور واحد وحدت‌آفرین

از دیدگاه اندیشمندان و جامعه‌شناسان اموری همچون «نژاد»، «زبان»، «وحدت تاریخ»، «وحدت ارضی» و «خون»، عناصر سازنده ملیت و وحدت ملت‌هاست؛ اجتماعی که از عناصر مزبور به وجود می‌آید، همان است که در علم حقوق به آن «ملت» می‌گویند و در سایه یکی از این عوامل، می‌توان اجتماع واحدی ساخت که اعضای آن در کنار یکدیگر، زندگی صمیمانه‌ای داشته باشند. درست است که عوامل مزبور بر اتحاد و اتفاق و همبستگی جامعه کمک می‌کند، ولی تا زمانی که یک وحدت فکری و روحی و یگانگی در هدف و عقیده در کار نباشد، اتحاد و پیوستگی افراد، تحت این عوامل و عناصر غیرارادی، پایدار نخواهد بود و اگر روزی برای هدف مشترکی دست اتحاد به‌سوی هم دراز کنند و دست همدیگر را به‌عنوان برادری بفشارند، پس از نیل به هدف، مدتی نخواهد پایید که اختلاف فکری و روحی و اختلاف خواست‌ها و اراده‌ها، تصادم و تضاد عجیبی در میان آنان به وجود خواهد آورد و آنها را از هم جدا خواهد ساخت.^۴

اینک پیشنهاد اسلام برای این حل مسئله را جویا می‌شویم.

(ج)اخوت اسلامی در پرتو ایمان به خداوند

دین مبین اسلام عامل وحدت را انگیزه‌ای آسمانی و نه مادی و ظاهری معرفی کرده و چنین باوری را ترویج می‌کند که جامعه اسلامی در پرتو ایمان و عقیده، بایسته است که به اصل اجتماعی و فرهنگی «اخوت اسلامی» ملتزم گردد تا همواره بستر رشد و ترقی افراد جامعه مهیا شود و این اصل وحدت‌آفرین، به عنوان «نیروی زمینه ساز» و «عاملی پیشرو» در تکامل مادی و جهش در حیات معنوی مومنان، قادر است جامعه را بی وقفه رو به جلو رانده و اساس بقای اسلام و کیان جامعه را با خنثی سازی نقشه‌های شوم دشمنان تضمین نماید.

• ۲. اخوت دینی در تعالیم اسلامی

آموزه‌های اسلام در «قرآن» و «سنت و روایات»، جایگاه برادری اسلامی را چنین ترسیم می‌نمایند:

(الف)قرآن

سروش وحی در آیات الهی به‌وضوح به اصل برادری مسلمانان اشاره دارد. آنجا که خداوند متعال می‌فرماید: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأُذِلُّوْا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ (حجرات: ۱۰)؛ افراد باایمان برادر یکدیگرند؛ پس میان برادران خود صلح برقرار کنید و از نافرمانی خدا بپرهیزید تا مورد لطف و رحمت خدا قرار گیرید.﴿ نزدیکترین رابطه و پیوند میان دو انسان که در یک‌زمان زندگی می‌کنند، پیوند برادری است؛ پیوند پدری و فرزندی اگرچه محکم‌تر و نیرومندتر از رابطه برادری است، ولی این رابطه میان دو انسانی است که در یک سطح زندگی نمی‌کنند و از نظر زمان و موقعیت و شخصیت و مراتب احترام، با هم متفاوتند؛ تنها رابطه‌ای که مظهر کامل همبستگی و علاقه و الفت شدید میان دو انسانی است که در یک افق زندگی می‌کنند، همان پیوند برادری و خواهری است؛ این پیوند ناگسستنی تکوینی، همواره در محیط‌ها و جمعیت‌ها، رمز مهر و محبت و الفت است؛ از این‌رو، قرآن در

دیدار مدیر حوزه‌های علمیه با آیت‌الله‌العظمی سبحانی

مدیر حوزه‌های علمیه کشور با حضرت آیت‌الله سبحانی دیدار و گفت‌وگو کرد.

به گزارش خبرگزاری حوزه، آیت‌الله علیرضا اعرافی در این دیدار گزارشی از برنامه‌ها، اقدامات تحولی و وضعیت کنونی حوزه‌های علمیه ارائه کرد.

وی همچنین به تشریح روند پیگیری و اجرای طرح‌های کلان تبلیغی پرداخت و آخرین اقدامات انجام‌شده در این زمینه را بیان کرد.

در ادامه این دیدار، حضرت آیت‌الله سبحانی پس از استماع گزارش مدیر حوزه‌های علمیه، رهنمودها و توصیه‌هایی در خصوص مسائل مطرح‌شده ارائه کردند.

معاون پژوهش حوزه علمیه قم مطرح کرد

تخذیل و ارجاف؛

دو جرم فقهی در جنگ روانی

معاون پژوهش حوزه علمیه قم، به تشریح جایگاه دو مفهوم فقهی مهم در حوزه جنگ روانی پرداخت و گفت: این مفاهیم از دیدگاه فقه اسلامی، احکام قاطع و الزام‌آوری برای حفظ روحیه و امنیت روانی جامعه دارند.

حجت‌الاسلام والمسلمین ترکاشوند، معاون پژوهش حوزه علمیه قم در گفت‌وگو با خبرگزاری حوزه، به تشریح جایگاه دو مفهوم فقهی مهم در حوزه جنگ روانی پرداخت و تأکید کرد: این مفاهیم از دیدگاه فقه اسلامی، احکام قاطع و الزام‌آوری برای حفظ روحیه و امنیت روانی جامعه دارند.

وی با اشاره به نگاه کلاسیک فقه به جنگ، گفت: جنگ تنها محدود به درگیری‌های نظامی و ابزارهای فیزیکی نیست. منابع معتبر فقه اسلامی، قرن‌ها پیش از تدوین نظریه‌های مدرن جنگ روانی، قواعد مشخصی برای مقابله با اقداماتی که موجب تضعیف اراده مدافعان و تقویت روحیه دشمن می‌شوند، وضع کرده‌اند.

تخذیل؛ تحقیر نیروهای خودی و ایجاد یأس

حجت‌الاسلام والمسلمین ترکاشوند، درباره مفهوم فقهی «تخذیل» توضیح داد: تخذیل به‌معنای تضعیف روحیه نیروهای جبهه خودی از طریق تحقیر توانمندی‌های داخلی، تمسخر ظرفیت‌های دفاعی و ترویج ناامیدی است. فردی که این رفتار را انجام دهد، در فقه با عنوان «مُخْذِل» شناخته می‌شود و بر اساس فتاوی مشهور، عمل وی حرام قطعی است. حضور چنین فردی در میدان جنگ نیز حتی از شمشیر دشمن خطرناک‌تر از زیایی شده است.

ارجاف؛ بزرگ‌نمایی دشمن و ایجاد زلزله روانی

وی همچنین درباره «ارجاف» گفت: ارجاف ریشه در واژه «رَجَفَ» به‌معنای زلزله دارد و در اصطلاح فقهی، القای دلهره و اضطراب در جامعه از طریق پخش شایعات و بزرگ‌نمایی قدرت دشمن است. نمونه بارز آن ایجاد این باور است که دشمن با فشار یک دکمه قادر به نابودی کامل توان دفاعی کشور است. قرآن کریم در آیه ۶۰ سوره احزاب، این افراد را «مُرجِفون» نامیده و آنان را در ردیف منافقان قرار داده و دستور برخورد قاطع با آنان داده است.

جنگ روانی مدرن و نقش رسانه‌ها

معاون پژوهش حوزه علمیه قم تصریح کرد: دشمنانی نظیر آمریکا و رژیم صهیونیستی، سالانه میلیاردها دلار صرف تجهیز رسانه‌های جمعی می‌کنند تا در افکار عمومی جامعه هدف، احساس «نا‌توانی» و «ابرقدرت‌بودن دشمن» را تثبیت کنند. هر فرد یا رسانه‌ای که ناآگاهانه یا آگاهانه پیام‌هایی را بازتولید کند که منجر به ترویج تخذیل و ارجاف شود، عملاً به سرباز عملیات روانی دشمن تبدیل می‌شود.

وی در پایان تأکید کرد: در نبرد همیشگی حق علیه باطل، باید پاسدار کلمات خود باشیم؛ چراکه حتی یک جمله نادرست می‌تواند بمبی روانی در اختیار دشمن قرار دهد.